וועטער:
אמטייקטן קלאר און קילער

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

דאס אידישע וואָרט

THE ISRAELITE PRESS

זון אויפגאנג — 5.42
זון אונטערגאנג — 7.12

די איינציקע אידישע צייטונג אין מערב קאנאדע עטאבליירט אין 1910 דערשיינט יעדן טאג

Vol. 21, No. 200. Thur. Sept. 3, 1931.

Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג

דאנערשטאג כא׳ אלול, תרצ״א.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY SEP 9 1931 ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

לאָרד טשענסעלאָר פאַרלאָזט פּאַלעסטינע

50 מיליאָן כינעזער אין געפאַר פון הונגער-טויט

אנב-אורדאא

פון מארק

וואס פלאנעוועט איר פאר אייער קינד?

עס אין מיין איינדרוק, אז די דורכשניטלאכע טאטע־מאמע הויבן אן צו טראכטן וועגן א תכלית פאר זייער קינד נאך דאן, ווען עס איז אין די ווייקעלאר.

אין די מייסטע פאלן פארבלענדעט די ליבע די אויגן פון די עלטערן. פון די צארטסטע יאהן פונ׳ם קינד ״באמערקן״ ווי״ ביי אים אויסגעגעוויינלאכע טאלאנטן און נויגונגען, און אין זייערע פאנטאזיעס וועבן זיך חכומות פון גלענצנדע קאריערעס פאר זייערע אויסגעגעוויינלאכע קינדער.

דאס איז קאנקרעט א נאטירלאכע פרעגונג ביי עלטערן, אין עס מאכט ניט קיין גרויסן אונטערשייד, צי די עלטערן זיינען סער אדער ווייניגער אינטעלעקטועל אויב נאר ניט אינטערעסירט אין הונגער־טויט.

אבער באזונדערס אנטוויקלט אין די דאזיקע איינשאפט ביי אידישע עלטערן. עס זיינען דא א סך טעמים דערפאר, אבער איינער פון די וויכטיקסטע אזעלכע איז מיט זעלבן אויס, דער אידישער כינהס־מעדעיזים: די אידישע עקאנאמישע גאנזאזיקייט און דער פעטיצא דערפון. — דער בסדר־דיקער געיעג נאך גרויסע געווינסן.

* * *

נאטירלאך, ווען אלע דערוואכסענען פון אלע עלטערן האבן כאטש טייל־ווייז דערפיקט געוואר, וואקט די וועלט פון מיט דעם זעגנס. אז זייער פריינד וואקט עפעפאן, ווי עס פאקט דער פריינד פון ווייץ צוויי כאבלס אין אן אר־פארזיצע, — און אזוי וואהלן זשענים נע־וואר פשוט׳ע מענשן, ווייל איצט צייכענען זיי זיך אויס בכוין דערפאר, און זייער קורס אין אזוי הויך, ווייל זיי זיינען דא זייער ווייניק.

די נאטור קארגט אבער אויף זשענים, און זיי זיינען א גרויסע זעלטענהייט.

און אויב איר זייט רוקא זיכער און אייער קינד איז דאס איינער פון די הונדערט מיליאן, איז עס דאס זעלבע ווען איר זאלט זיין זיכער, אז אייער כאסעדייע ביינאט זאך געווינען דאס גרויסע געווינס. און אויף דעם סך זאלט איר שוין אנהויבן לעבן אויף א בריטיש שמיינער.

אבר זיינען די מייסטע זשענים אין זייערע קינדער־יאהרן נאנץ געוויינלאכע קינדער. און אבסטראקט זיינען זיי נידער־זייער פונ׳ם דורכשניט, זיי צייכענען זיך ניט אויס אין זייערע לכודים און פארכאפן נים אין די שוהן קיין סקאלערשיפס, בעת די קינדער וואס צייכענען זיך זיך אויס וואקסן רוקא אויס צו זיין נאנץ געוויינלאכע, דורכשניטלאכע מענשן.

* * *

דער חסרון פון אט דער באציאונג פון עלטערן צו דער צוקונפט פון זייערע קינדער איז דאס, וואס זיי זיינען אזוי באסן ענערגיע, זייער אייגענע און די קינדערשע אויף צו אנטוויקלען. כו ביי די קינדער בעוויסע טאלאנטן, וועלכע זיי שטעלן זיך פאר אז די קינדער זיי באשטיינען אזוי דאס קינד פון צו אנטוויקלט זייגע פעאיקייטן אויף אנדערע געביטן, וואס זיינען אפשר פאר אים נעענטער און וואו עס וואהלט אפשר געקאנט כאבן בעסערן דערפאלג אין לעבן.

און עדעס קינד, גלייב איך, האט געוויסע נויגונגען און געוויסע פעאיקייטן, פון וועלכע די עלטערן הקומען אפילו נים. ווייל דאס האט ניט צו טאן מיט זייערע אייגענע פראקטישע באגריפן וועגן תכלית.

בכוין א פרייע דערציאונג, וואס זוכט ארויסצוברייגנען צום אויסדרוק די קינדערשע קאנסטרוקטיווע כחות, קאן פירן צום גליק אינ׳ם שפעטערדיקן לעבן פונ׳ם קינד. — נכיח, וואס א קאנדרערע און הייסטימער און רום קאנען נים געבן דעם מענשן, נאר בכוין אייגענערלאכע צופרידנהייט.

* * *

אפשר אין ביי אונז די קרענקלאכסטע ווירנשאפט פון עלטערן דאס טרייבן דאס בען זייערע קינדער צו דער ביבע.

בכמעט יעדע אידישע טאטע־מאמע מיזן טאכן פון זייער קינד אדער א באריכטן מוזיקער, אדער א באריכטן טענצער, אדער א באריכטן שפיקער, אדער א באריכטן זינגער אדער זיינגער.

ווייניקער ווי ״באריכט״ נייט עס ניט, גייך ווי מען קאן עס מאכן פון יעדן מאטעריאל . . .

די שאכטן פון די עלטאנס, פארדעווסקיס, קאראנס און אז. דזשאר־סאנס שוועבן תמיד פאר די אויגן פון די אידישע עלטערן, און עס מיז זיין פאר זייגר קינד פידל, אדער פיאנאס, אדער טאנצן, אדער גיאט אייאכטיגע שטיק כלומרשט אלא דזשאלסאן.

און כען איז זיך איין מקריב, און מען פארמוטשעט די קינדער מיט ״פרעקטיס״ וואס זיי האבן פיינט שנאת־מות.

מען פארטעפט די קינדער און מען אונטערדריקט אלע זייערע נאטירלאכע פעאיקייטן און נויגונגען, כדי ארויסצו ברייגנען פון זיי דאס וואס בכוין אייגער פון הונדערט מיליאן האט.

כען איז מקריב דעם נייק פון די קינדער, אין די קינדערשע און אין די שפעטערדיקע יאהרן, פאר א ״תכלית״, וואס איז אפילו קיין תכלית אויך ניט.

* * *

איך וואלט גארנישט ניט אויסגעזעצט קיין מוזיקאלישער אדער פאלקס־טישער אויסבילדונג פונ׳ם קינד.

דאס זייגען, אדרבא, זייער גוטע זאך כע, ווען דאס ווערט זיי געגעבן אין א באשטיינטער מאס. ווי אלע אנדערע עלעמענטארע למודים, און ווערט אויף זיי ניט ארויפגעצוואונגען מיט אזא רשעות און אויפ׳ן חשבון פון אנדערע, עלעמענטאר נויטיקע למודים, ווי ס׳איז דער אידישער קינד . . .

פאר־פלייצונג האט איבערגעלאזן שפורן פון חורבן און טויט

אין די פרוכטבארסטע, געדיכט באפעלקערטע געגנטן פון די צפון פראווינצן

שאנכאי, כינע, סעפט. 3. — טשיאנג קאי שעק, פרעזידענט פון דער כינעזיש־שער רעפובליק, האט דערקלערט, אז פופציק מיליאן קרבנות פון די פאר־פלייצונגען אין לאנד זיינען אין געפאר פון הונגערס־טויט.

אין דער דריילינג שטאט האנקאו, וואוהטשאנג און האנאנג, ווערט אפגע־אונזסט אונגעקומען 250 מיזנס מענ־שען פון פארפלייצונג. הונגער אין עפ־דעמיק. אבער נאך שווערלאכער איז אפשר דער לאגע אין צפון פון דער קי־אנגצי פראווינץ, איינער פון די פרוכט־בארסטע און אנגעריכטסטן באפעל־קערטע געגנטן פון כינע, וואו א פאר־פלייצונג האט איבערגעלאזן שרעקלא־כע שפורן פון טויט און פארווייסונג.

אין דעם דאזיקן געגנט, וואס פאר־נעמט פינף טויזנט קוואדראט מייל, האט געוואוינט צען מיליאן נפשות, וואס האבן דירעקט געליטן פון דער פארפלייצונג. דאס לאנד, דאס פרוכט־בארסטע אין כינע, וואס האט גע־שפייזט א גרויסן טייל פון דער כינע־ישער באפעלקערונג, איז אינגאנצן פארווייסט געווארן.

ארום 100 מיזנס נפשות זיינען שוין דא אומגעקומען, ווערט בארעכנט, און צוויי מיליאן נפשות זיינען דא אין באל־דיקער געפאר פון אונטערגאנג.

הונדערטער דערפער, ווערט בארעכ־טעט זיינען אונטער׳ן וואסער, און טויזנ־טער איינוואוינער האבן ניט נעהאט קיין שום געלעגנהייט צו ראטעווען זיך, ווען דיי שוין־ווענט האבן געפלאצט.

דער שטורם־ווינט אונז, 25טן אין דעם געגנט האט פארווארנדלט א גאנצן געגנט, געדיכט באפעלקערט, אין א יום, דערטרינקנדיק טויזנטער מענשן.

איראָפּייאישע קאָמיסיע האָט ניט קיין מיטלען קעגן דעם קריזיס

זשענעוועא, סעפט. 3. — דער עקא־נאמישער איינגערעגונגס קאמיטעט פון דער איראָפּייאישער קאמיסיע האט דערקלערט, אז פּסיכאלאגישע פאקטאָרן באהערשן דעם עקאנאמישן קריזיס אין־בער גאר דער וועלט, און דער קאמי־טעט קאן ניט אויסטראכטן קיין איינ־ציגן מיטל וואס זאל ברייגנען פאר־לייסטערונג.

מאנסדיק געוויסע רעקאמענדאציעס בכנגע אינטערנאציאנאלער קאמערץ, אינדוסטריע און פינאנץ, פאדערט דער קאמיטעט אויף די פאליטיקערס פון אלע לענדער צו פארשרייבן דורך אלע מעגלאכע מיטלען ״אן אלגעמיינעס גע־פיל פון צוטרוי״.

דער קאמיטעט האט אויך באטראכט דעם פארשלאג פון׳ם פאוועטישן פאר־שטייער, מאקסים ליטווינאוו, וועגן אן אל־איראפּייאישן אָפּאמף פון ניט־אי־בערפאל. דער קאמיטעט האט באשלאסן אינערגעזעגן דעם פארשלאג צו דער הויפט קאמיסיע פאר ״דרינגלאכער אויספארשונג״, אבער אז רעקאמענדא־ציעס פון די פאליטיקערס פון אלע לענדער, אירע וויריטיקן און אירע גע־וויסן״. ניין אזייגער אין אונזן וועט פארקומען א טאנץ אין תלמוד תורה זאל.

מאנטאג דעם 7טן סעפטעמבער וועט דורכגעפירט ווערן די פאלגנדע פּראָ־גראם: 6.30 אינדערפרי, נאלף; 10 אזייגער אינדערפרי, לעצטע סעסיע פון דער קאנווענשאן; 1.30 נ. מ. — פוט באל שפיל צווישן דער הכח טים פון רעדזשיינע און די דזשוועאנס פון סאקסאטון; 2.30 נ. מ. בייזבאל גיים צווישן/דער רעדזשיינער לאדזש און סאקסאטון לאדזש.

א סך פּראָבלעמען וואס האבן א שייכות צום אידישן לעבן דיסקו־טירט ווערן ביי דער קאנווענשאן. אלע זיינען איינגעלאדן צו קומען.

פרעמיער מאקדאנאלד וואַרפט צו־ריק פאדערונג פון זיינע ווייַלער צו רעזיגנירן

לאנדאן, סעפט. 3. — פרעמיער ראמזי מאקדאנאלד האט געלאזט ווי־סען זיינע ווייַלער אין סיראס. אין ענטפער אויף דער פאדערונג פון דער עקזעקוטיווע פון דער לאבאלער אר־בעטער פארטיי צו רעזיגנירן פון פאר־לאמענט, אז ער וועט ניט רעזיגנירן, וואו ער וועט ניט דערפילן זיין אויס־גאבע אוועקצושטעלן די בריטישע פּי־נאנצן אויף א פעסטן באזיס.

אין זיין ברוין צו דער ארבעטער פארטיי פון סיראס, זאגט דער פרע־מיער צווישן אנדערע:

״איך באדויער ווייער, וואס אייער עקזעקוטיווע האט געגענומען די רע־זאלוציע, ניט וויסנדיק וועגן די פאק־טען. ווי אויבערפלעכלאכע צושויער זאלן ניט זאגן אז איך און מיינע חב־רים האבן פארראטן אונזערע פּרינצי־פען, אין אונזער האנדלונג דיקטירט געווארן פון אונזער פארלאנג אנצו־האלטן דעם לבנכס־שטייגער אין לאנד, אז ער זיינגער.

״ווייניקער ווי ״באריטס״ נייט עס ניט, גייך ווי מען קאן עס מאכן פון יעדן מאטעריאל . . .

״די שאכטן פון די עלטאנס, פארד־ד־רעווסקיס, קאראנס און אז. דזשאר־סאנס שוועבן תמיד פאר די אויגן פון די אידישע עלטערן, און עס מיז זיין פאר זייגר קינד פידל, אדער פיאנאס, אדער טאנצן, אדער גיאט אייאכטיגע שטיק כלומרשט אלא דזשאלסאן.

״און כען איז זיך איין מקריב, און מען פארמוטשעט די קינדער מיט ״פרעקטיס״ וואס זיי האבן פיינט שנאת־מות.

״מען פארטעפט די קינדער און מען אונטערדריקט אלע זייערע נאטירלאכע פעאיקייטן און נויגונגען, כדי ארויס־צו ברייגנען פון זיי דאס וואס בכוין אייגער פון הונדערט מיליאן האט.

״כען איז מקריב דעם נייק פון די קינדער, אין די קינדערשע און אין די שפעטערדיקע יאהרן, פאר א ״תכלית״, וואס איז אפילו קיין תכלית אויך ניט.

״איך וואלט גארנישט ניט אויסגע־זעצט קיין מוזיקאלישער אדער פאלקס־טישער אויסבילדונג פונ׳ם קינד.

״דאס זייגען, אדרבא, זייער גוטע זאך, ווען דאס ווערט זיי געגעבן אין א באשטיינטער מאס. ווי אלע אנד־רע עלעמענטארע למודים, און ווערט אויף זיי ניט ארויפגעצוואונגען מיט אזא רשעות און אויפ׳ן חשבון פון אנ־דערע, עלעמענטאר נויטיקע למודים, ווי ס׳איז דער אידישער קינד לומד פאר׳ן אידישן קינד . . .

״די מינאריטעט דערקלערט אז זיי זיינען אין געפאר פון הונגער־טויט, ווייל זיי האבן ניט רעזיגנירט. אין דער אמת־ן איז דאס אן אנגעלעגענהייט פון דער מינאריטעט אליין, אבער אין דער אמת־ן איז דאס אן אנגעלעגענהייט פון אונזער לאנד, ווייל אין דער אמת־ן זיינען אונזערע ווייַלער אין דער מינאריטעט, אבער